

MOŠY

ČASOPIS ZA
OBRAZOVANJE, NAUKU I KULTURU
MOSTAR - BOSNA I HERCEGOVINA

[Home](#) · [Arhiva](#) · [Novi broj](#) · [Obavjestenja](#) · [Linkovi](#)
[Redakcija](#) · [Pretplata](#) · [Kontakt](#)

Broj 106-107 (17-18 - nova serija)

Godina XXIV septembar-rujan/oktobar-listopad 1998.

[Prethodna](#) · [Sadržaj](#) · [Slijedeca](#)

Elvedin-Edo Hanic

ORAO - PTICA KOJA NESTAJE

Ekologija - Agroekologija

Univerzitet "Dzemail Bijedic"
Studij za mediteranske kulture Mostar

Orlovi su vijekovima imali svoja stanista u hercegovačkom kamenjaru. Po svom prirodnom nagonu, biraju teske i nedostupne litice golih kamenitih brda i planina. Sa tih nedokucivih visina, njihovom ostrom oku nije promicala ni najmanja promjena u prirodi.

Njihov slobodan let na velikim visinama sa kojih osmatraju prostor oko sebe, uvijek je plijenio paznju i divljenje. To su istinski gospodari visina, slobode i neporemećene tisine.

Nazalost, sudbina i ovih ptica postaje neizvjesna. To je vrsta koja nestaje i za koju mnogi prirodnjaci i mnoge institucije dizu glas za njihov spas. Projektom reintrodukcije orlova na nasa hercegovačka stanista, Bosna i Hercegovina se pridružila evropskim zemljama visokih ekoloskih standarda za spas ovog istinskog higijenicara prirode.

Orlovi u Hercegovini

Prema istraživanjima naseg poznatog ornitologa dr. Svjetislava Obratila iz Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini, u Hercegovini su se gnijezdile tri odvojene kolonije ovog lesi nara:

- okomite litice iznad izvora rijeke Bune u Blagaju,
- kamenite litice planine Hrgud kod Stoca,
- kamenite litice u kanjonu rijeke Neretve kod Zitomislica.

Prilikom monitoringa u vrijeme gnijezdenja 1983. i 1984. godine, na ova tri lokaliteta, ustanovljena je populacija - velicine od 25 do 30 pari. Tada je registrovano i 14 aktivnih gnijezda. Od 1984. do 1988. godine, i 1991. godine kroz nesavjesne ekoloske incidente, postepeno su nestajale kolonije bjeloglavog supa - *Gyps fulvus*.

Jedna od njihovih najimpresivnijih kolonija je bila iznad Tekije u Blagaju. Prvi pisani podaci o recetnim kolonijama *Gyps Fulvus* u Hercegovini datiraju od 1885. godine. Svojim stalnim bitisanjem na ovim prostorima, oni su predstavljali pravi dragulj ovog grada i ovog pejsaza.

Njihov let iznad vrela, iznad tekije i namrgodjene litice gdje su se sudarala vremena, civilizacije i prirodni kontrasti, stvarali su posebnu idilu ovog grada. I nije nista neobicno sto se javlja nostalgija za ovim vremenim "ikarima" kod svakog onog ko poznaje Blagaj od ranijih vremena.

Jednog novembarskog dana, suncanog i hladnog, u setnji od ribogojilista do Tekije sa gospodinom Dzevadom Handzar, direktorom istog preduzeca, rodila se ideja o reintrodukciji orlova na ova stanista. Po svojoj vokaciji prirodnjak, i zaljubljenik svoga grada, je istinski doprinio realizaciji ovog projekta.

Poceli su prvi kontakti sa spanskom brigadom "**Extramadura**" i njihovim tadašnjim zapovjednikom - **generalom Miquel Simon Contreras**, koji nije krio zadovoljstvo i spremnost da nam u tome pomogne. Slijedili su stalni kontakti, razgovori i korespondencija oko finalizacije

programa, i ovom plemenitom covjeku dugujemo zahvalnost za realizaciju vracanja orlova na ova podrucja.

Agroekologija- introdukcija novih vocnih sorata

Posjeta Extramaduri nije bila samo vezana za ekologiju. Jednostavno nisam mogao ostati ravnodusan prema onom sta rade u poljoprivredi. Plantaze hrasta plutnjaka pokrivaju ogromne povrrsine. Izvoz pluta u druge zemlje cini znacajnu nacionalnu stavku ove zemlje. Pored hrasta plutnjaka, pod nasadima maslina, smokava, tresanja su velike povrrsine.

Ljubazni domacini su pokazali puno razumijevanja za nas interes oko poljoprivredne proizvodnje u njihovoj zemlji. Rado su se odazvali molbi i donirali nam po tri razlicite sorte: masline, smokve i tresnje. Ove sadnice se sada brizljivo opserviraju u rasadniku "BOR" u Bijelom polju i posluzice kao nove introducirane sorte za studente Studija za mediteranske kulture Univerziteta "Dzemaal Bijedic" u Mostaru.

Zajedno sa ovim sadnicama, introducirano je i 20 komada mladih sadnica hrasta plutnjaka na ove prostore. Ukoliko se adaptiraju i budu sacuvane, to ce biti sigurno prvi primjerci ove alohtone biljne vrste na ovim prostorima.

Maslina je u ovoj zemlji jako cijenjena. Projekti za podizanje nasada maslina za proizvodnju ulja ili za konzervaciju se svesrdno finansiraju od Evropske zajednice. Cijeni se kao vrlo interesantana kultura sa agroekoloskog i zdravstvenog aspekta. Introdukcija masline i na nase prostore mora zasluzivati vecu paznju. Sada su na raspolaganju sorte selekcije koje mogu da podnose dosta niske temperature, i do minus 10 stepeni Celzijusovih.

Ovo je kultura vrlo skromnih zivotnih zahtjeva. Dobro podnosi susu, duboko se ukorjenjuje i moze da raste na zemljistima losijih bonitetnih vrijednosti. Dakle, jedan dio Hercegovine ima odredjene agroekoloske uslove za uzgoj ove kulture.

Na prostorima koja su podložna eroziji, zbog dubokog ukorjenjavanja, pozitivno utice i na konzervaciju tla. Prostori iznad magistrale, zbog urbane izgradnje ozbiljno se narusavaju i postaju geo-stratigrafski nestabilna za grad Mostar. Osim toga, zbog inkliniranosti i mehanickog sastava ove pozicije su jako erodibilne. Stvaranje zelenog pojasa sa kulturama dubokog ukorjenjavanja znacajno bi konzerviralo i

staticki stabiliziralo ovo područje. Zasto ne razmisliti i o podizanju "green olive's zone" ili alternativnoj sadnji određenog broja sadnica maslina kod gradnje novih kuća i formiranja okućnica.

Nasi domaćini donirali su nas i sa 100 komada jaja japanske prepelice. Proizvodnja jaja japanske prepelice je vrlo popularna i preporučljiva kod liječenja astmatičnih oboljenja, visokog tlaka, cira na stomaku, arterioskleroze i nekih drugih oboljenja.

Ova jaja koriste kod starijih iscrpljenih osoba, kod postoperativnih tretmana i kod dječije pothranjenosti, jer su bogata kalcijem, fosforom, gvozdjem te vitaminima A, B1, B2, aminokiselinama i drugim mineralnim sastojcima.

Putevi za nove donacije

Spanija je od 1980. godine jedna od najvećih donatora u Evropi kada su u pitanju zaštita i održavanje mnogih animalnih vrsta. Svake godine, nekoliko desetina primjeraka različitih vrsta životinja se donira u razne zemlje: orlovi, sokolovi, afričke gazele itd. Cijela Spanija ima koloniju od 30.000 primjeraka orlova i čini 80% ukupne svjetske populacije bjeloglavog supa i crnog orla.

Prvi orlovi - bjeloglavog supa - na španskom jeziku poznati kao "buitres leonado" izvezeni su 1980. godine u Francusku i to 10 pari. Šest godina kasnije iz Extramadure, izvezeno je 12 pari u Italiju. U prošloj i ovoj godini, Ministarstvo za ekologiju Extramadure, doniralo je preko 50 pari orlova za Izrael. Nasa zemlja se u ovoj godini pridružila evropskim zemljama koje daju glas za zaštitu životinjskih vrsta koje nestaju.

Nacionalne španske novine "El Mundo" od 2. augusta 1998. godine, donijele su na jednoj stranici vrlo afirmativan tekst o projektu reintrodukcije orlova u Bosnu i Hercegovinu.
Put u Extramaduru

Dvanaestog marta 1998. godine, iz vojne baze "Ortijos" poletjeli smo velikim transportnim avionom "Herkules" za Spaniju - Extramaduru. Ova mala državica, sada ima najbrojniju populaciju orlova na planeti. Granici sa Portugalom i po mnogo elemenata podsjeća na nasu Bosnu i Hercegovinu. Prvi utisak je, da je to zemlja sa visokim ekološkim standardima, i razvijenom poljoprivredom.

Ogromna prostranstva zasadjena sa hrastom plutnjakom, maslinama, smokvama, tresnjama i drugim mediteranskim kulturama. Velike površine su pod prirodnim pasnjacima, kojima tumaraju ogromna stada ovaca, koza i goveda. Sve je besprijekorno čisto, i sve je pod kontrolom kada je u pitanju ekologija.

Impresionira njihova briga prema svemu što čini živi svijet prirode. Strogo se kontrolisu svi zahvati u prirodi. Svi njihovi parkovi, rezervati, slobodni prostori su pod stalnom kontrolom ekoloških inspekcija.

Posebnu brigu posvećuju čuvanju i održavanju pticijeg fonda. Registruje se brojnost populacija, broj gnijezda, broj mladih, uganjanja, incidenti sa ranjavanjem ili ispadanjem iz gnijezda i ostalo. Svakodnevno su na terenu patrole sa moćnim teleskopima i fotoaparatom, i tako se registruju eventualne promjene u gnijezdima, staništima, jatima itd.

Mladi ptici koji ispadnu iz gnijezda, brizljivo se kupe i nose na posebne specijalizirane klinike za njihov uz rekuperaciju. To su zaista moderne klinike, sa opremljenim hirurškim salama, sa stacionarima za njihov postoperativni tretman. Uz svaku kliniku, postoji i mala farma, u kojoj se uzgajaju različite životinje za njihovu ishranu i postoperativni oporavak (misevi, kunici, gliste, različiti insekti itd.).

Sponzori su pokazali veliko respektiranje prema Bosni i Hercegovini i njenim narodima. Znaju za minuli rat i brojne tragedije, traume i teskoce koje je donio. Kao profesionalci, znaju i za migracije mnogih životinjskih vrsta sa iskonskih stanista u druge zemlje, zbog ratnih desavanja. Nisu krili zadovoljstvo, što se Bosna i Hercegovina pridruzila zemljama visokih evropskih ekoloških standarda u spasavanju životinjskih vrsta kojima prijete izumiranje. Cijela posjeta je bila popracena televizijskim emisijama o BiH, o projektu i o novim španskim gostima u našoj zemlji.

Uspješnom realizacijom ovog projekta, otvaramo puteve i mogućnosti za nove ekološke i poljoprivredne projekte. Na potezu smo mi, i od nas zavisi da li, uskoro možemo vidjeti u našim prostorima prekrasne španske paune, muflone i druge životinjske vrste. Isto tako, vazi i za poljoprivredne programe oko introduciranja vrijednih mediteranskih voćnih vrsta.

[Home](#) · [Arhiva](#) · [Novi broj](#) · [Obavjestenja](#) · [Linkovi](#)
[Redakcija](#) · [Pretplata](#) · [Kontakt](#)

Casopis Most je upisan u evidenciju javnih glasila R BiH pod brojem 536 od 30.11.1995.
i oslobođen je plaćanja poreza na promet.
ISSN 0350-6517

[Na vrh](#)

Copyright © 1995-1999 Casopis Most · Mostar · Bosna i Hercegovina
Sadržaj obnovljen: 22-01-2005

Design by © 1998-1999 [Haris Tucakovic](#), Sweden